

hogy ugyanannak a szónak a szövegekben előforduló összes alakja megtalálható, pl. *hálbbit* 'halvat', *hálbi* 'halpa'; *hálbin* 'halvaksi, halpana'. A több esetben előforduló betűrendi hiba mellett problémásnak tartom továbbá, hogy egyes szavak esetén éppen az alapalak bemutatása hiányzik, pl. *bánkkus* 'pankissa, pankista', *bánkui* 'pankkiin'. Ez nyilván azért lehetséges, mert a tankönyvben nem szerepel az alapalak, azonban véleményem szerint a tankönyv végén szereplő szövegben mindenképpen szükségszerű lett volna az alapalak és az ehhez kapcsolódó ragozott formák megadása.

A fent ismertetett kritikai megjegyzéseim ellenére is úgy vélem, a tankönyv frissességével, modern megjelenésével az északi lapp nyelv oktatásának és tanulásának kiváló eszköze lehet.

KELEMEN IVETT

A karjalai nyelv legújabb szótárai

A kisebb balti finn nyelvek szótárai nem töltenek meg könyvtárakat, talán egy könyvespolcon is elférnének. Még sok a fehér folt és a pótlásra szoruló terület. A karjalai nyelv helyzete a legstabilabbnak tekinthető az oroszországi balti finn nyelvek közül, mégis veszélyeztetett mind anyanyelvi beszélőinek számát, mind a nyelvhasználatot, ill. annak presztízsét tekintve. Éppen ezért nagyon fontos és értékes minden szótár és nyelvtanítást segítő kezdeményezés, különösen ha szakmailag olyan kiváló művekről adhatunk számot, mint a négy legújabb, a 2006 és 2012 közötti időszakban megjelent karjalai szótár.

A karjalai nyelvnek nincs átfogó, mindent lefedő irodalmi nyelve a folyamatos kezdeményezések ellenére sem, az írásbeliség inkább nyelvjárásonként alakult ki.³ (Északról délre haladva a főbb dialektusok a következők: az északi vagy „tulajdonképpen” karjala, más néven vienai karjalai (Viananmeri = Fehér-tenger); a déli karjala; az aunusi, azaz livvi vagy olonyeci karjalai; ill. a tveri karjalai, mely egyébként a déli dialektushoz tartozik). Ez különlegessé teszi a karjalai lexikográfia helyzetét is, mivel a karjalai szótárak így sokszor nem az egész nyelvnek, csupán egy-egy dialektus szóincsének visszaadását célozzák meg. De mielőtt számba venném a legújabb szótárakat, tekintsük át a karjalai szótárkiadás eddigi állomásait.

³ A karjalai írásbeliségről l. Dennica Peneva: *Nyelvijítási törekvések Karjalában a legújabb bibliafordításokban*. FUD 11 [2004]: 101–113, főként a 101–103. oldalakat.

Az első, 1913-ban megjelent karjalai szótár, amely Viktor Koroljov, vitelei tanár munkája (*Русско–карельский словарь*) az aunusi karjalai szókinccset tárgyalja, 74 oldalban. A salmi terület nyelvjárásában, azaz szintén az aunusi karjalai dialektusban íródott Pekka Pohjanvalo 1947-es szótára (*Salmin murteen sanakirja*), mely az SKST-sorozatban látott napvilágot, s ugyancsak itt jelent meg ennek 1950-es kiegészítése is.

A karjalai lexikográfia ékköve vitathatatlanul a hatkötetes karjalai–finn szótár, a *Karjalan kielen sanakirja*; a kötetek főszerkesztője Pertti Virtaranta volt, 1997-ben bekövetkezett halála után a munkát Raija Koponen folytatta. A közel 3600 oldalon mintegy 83 ezer címszót tartalmazó hat kötet nyomtatott formában 1968 és 1997 között jelent meg, s 2009 óta könnyen kezelhető változatban megtalálható az interneten is (kaino.kotus.fi/kks). Nyelvjárási szótárnak is szokás nevezni, mivel az összes dialektus szókinccset tartalmazza, egyedül a karjalai szótárak közül.

Orosz nyelvvel párosítva jelentek meg Makarov szótárjai, az első, közel 10 ezer címszavas mű 1975-ben (*Русско–карельский словарь*), majd bővített, mintegy 20 ezer címszót tárgyaló munkája (*Словарь карельского языка*) 1990-ben – mindkettő alapja az aunusi karjalai nyelvjárás. A. Punžina 1994-es orosz–karjalai szótárának különlegessége, hogy ez az első tveri dialektusban készült karjalai szótár, kb. 17 ezer címszóval. A jelen írásban is tárgyalt, egyik újabb karjalai szótár szerzője, Ljudmila Markianova és Tatjana Boiko közreműködésével készített karjalai–orosz szótára 1996-ban jelent meg, közel 8 ezer címszót tartalmaz.

A karjalai nyelv egy meglehetősen kis területének részletes lexikológiai bemutatására tett kísérletet Matti Punttila 1998-ban (*Impilahden karjalan sanakirja*). A Lexica Societatis Fenno-Ugricae sorozat 27. kötete a kevésbé kutatott déli karjalai nyelvjárás Impilahti területén beszélt dialektuson alapul, és az előszó tanúsága szerint összesen 5247 címszót tartalmaz. Az északi, azaz vienai karjalai nyelvjárás szótára Pekka Zaikov és L. Rugoeva gyakorlati használatra szánt munkája 1999-ből (*Karjalais–venäläini sanakirja*), közel 9 ezer címszóval. – A továbbiakban tekintsük át, hogyan bővült a legújabb négy szótár megjelenésével a karjalai lexikográfia!

Martti Penttonen: Karjal–suomi–karjal sanakniigu

Karjalan Kielen Seura, Helsinki, 2006. 402 l.

ISBN 952 921 2224, ISSN 978 952 921 2224

A mai karjalai szótárak és nyelvkönyvek egyik legaktívabb gondozója a Karjalan Kielen Seura [Karjalai Nyelvi Társaság]. Munkájuk eredményeképp

számtalan mesekönyv, szöveggyűjtemény és újabban hanganyag mellett aunusi karjalai nyelvtankönyv és gyakorlófüzet is megjelent (*Livvinkarjalan kielioppi*, 2011 és *Livvinkarjalan harjoituskirja*, 2012) Raija Pyöli jóvoltából, finn közvetítőnyelv bevonásával.

Ugyancsak a Karjalai Nyelvi Társaság támogatásával jelenhetett meg 2006-ban a tulajdonképpen első, mindennapi használatra szánt, gyakorlati szempontokat szem előtt tartó karjalai szótár. Martti Penttonen – aki foglalkozását tekintve informatikaprofesszor, továbbá az aunusi karjalai *Oma Mua* újság egyik rendszeres írója – a szerzője a legújabb, 402 oldalas „oda-vissza”, azaz karjalai–finn–karjalai szótárnak, mely 14 ezer aunusi karjalai, ill. 12 ezer finn címszót tartalmaz. Az eddigi karjalai szótárakkal ellentétben nem nyelvjárási, tudományos használatra szánt munkával van dolgunk, a szótár az aunusi karjala szókincsét a nyelvtanulás szempontjából mutatja be. A kötet kedves és játékos borítója bizonyára rögtön magához csalogatja a célközönseget, mivel ez elsősorban gyerekeknek, fiataloknak szánt könyv a nyelvtanulás segítésére, ezzel együtt a mindennapi használatban is kiválóan alkalmas lehet az idősebb generációk számára is. Sikerét bizonyítja, hogy a megjelenése utáni évben már a harmadik kiadás is napvilágot látott.

A szótár áttekinthető, könnyen használható és világos tipográfiájú. A finn nyelvvel párosított karjalai szókincs bemutatását a két nyelv nagyfokú szókincsbeli és grammatikai hasonlósága ellenére sem kezeli felszínesen a szerző, a jelentésmegadás mellett például rengeteg példamondat segíti a nyelvtanulókat.

A felhasználóbarát szótár szókincese tematikailag is különleges, mivel azon túl, hogy a modern élet újonnan kialakult szavait is tartalmazza, nagy hangsúlyt fektet az informatika terminológiájának kialakítására is (bizonyára a szerző szakmai elfogultsága révén is), hozzájárulva ahhoz, hogy a karjalai nyelv virtuálisan is teret nyerjen. Ez a célkitűzés később önálló kötet megjelenésével is járt, Martti Penttonen 2009-es munkája már kizárólag az informatika szókincsére épül (*Tiedotehniekku*. Karjalan Kielen Seura, 2009, 122 l.).

Ljudmila Markianova – Raija Pyöli: Sanakirja suomi–karjala

Salmi-Säätiö, Kuopio, 2008. 522 l.

ISBN 9529240457

Szintén az aunusi karjala szókincsét öleli fel Ljudmila Markianova és Raija Pyöli 2008-ban megjelent, igen impozáns finn–karjalai szótára, amely 522 oldalon tartalmaz közel 20 ezer finn címszót. Ez közel kétszerese a fentebb

bemutatott szótár finn–karjalai részének. A kiadás kézzelfogható apropója a Salmi Alapítvány 60. évfordulója volt.

Ahogy már szó esett róla, egy karjalai szótár esetén elengedhetetlen tisztázni, hogy melyik terület, mely nyelvjárások szókincsét fedi le az adott szótár, erről hosszan szólnak a szerzők is a szótár előszavában. Külön hangsúlyozzák, hogy esetükben a karjalai nyelv alatt az Aunus, Salmi, Suistamo és részben Suojärvi területein használt nyelvi formát értik, azaz – ahogy a beszélők is hívják – a livvi (a magyar terminológiában inkább aunusi) karjalát.

A szerzők a megosztott karjalai területek két oldaláról fogtak össze. Ljudmila Markianova – akinek Tatjana Boikóval közösen 1996-ban már jelent meg karjalai–orosz szótára – az oroszországi Karjalai Köztársaság fővárosában működő Petrozavodszki Egyetem docense, a karjalai nyelv szakértője, oktatója és fordítója, a karjalai szókincs egyik megújítója, míg a finn Raija Pyöli nevéhez fűződnek a fentebb említett finn nyelvű aunusi nyelvkönyvek és gyakorlófüzetek.

A szótár célja gyakorlati szempontú, azaz mindazoknak ajánlják, akik a nyelvtudásukat fejleszteni és javítani szeretnék, valamint szeretnék helyesen beszélni és írni karjalaiul. A szótári rész felépítése jól áttekinthető, a címszavak bőven tartalmaznak példamondatokat, kifejezéseket, ezzel is segítve a minél pontosabb megértést és a szavak használati körének elsajátítását. A szerzők kiemelik, hogy a szókincs összeállítása során törekedtek a megváltozott társadalom és a modern élet kifejezéseinek bemutatására, sőt szlengszavakat is felvettek. A szótárak a karjalai nyelvújítás és nyelvtervezés fontos eszközei lehetnek. Mivel a karjalai nyelvhasználat a mindennapokban nem fed le minden témát és területet (az orosz nyelvhasználattal szemben), nem alakultak ki szakszavak, ezek helyett legtöbbször orosz (eredetű) szavakat használnak. A szótárak szerzőinek tehát nemcsak azzal kell megbirkózniuk, hogy nem áll rendelkezésükre karjalai szótárminta, de a különböző szakszavak terminológiai megújítására is kísérletet kell tenniük, ennek eredménye pl. a *piäzüsana* 'salasana; jelszó'; *süväinvaldimotaudi* 'sepelvaltimotauti; korszorúér-betegség' v. az AIDS szó, melyre az *aids* 'immunitiettukado' kifejezés mellett az orosz jövevényszó is megtalálható, ld. *spiidu* (< or. СПИД). A nemzetközi vándorszavak is bekerültek a szótárba, pl. *burau* 'baari; bár' vagy a karjalaiivá tett *kapuccino*.

A szakmailag is kiváló szótár jelentőségét hangsúlyozza, hogy a Karjalan Liitto [Karjalai Egyesület] az év karjalai nyelvű könyvének választotta.

**Jelena Filippova – Sanna-Riikka Knuuttila: Käytännön karjalaa.
Suomi–lívvi–venäjä, sanastoa arkipäivän tilanteisiin**

Karjalan Kielen Seura, Helsinki, 2011. 97. l.

ISBN 9525790177

A Karjalai Nyelvi Társaság legújabb kiadványa egy háromnyelvű, finn–aunusi karjalai–orosz gyakorlati szótár. A szerzőpáros 97 oldalas kötete leginkább társalgási szójegyzéknek minősíthető, tíz különféle alapszituációhoz, a mindennapi helyzetekhez nyújt háromnyelvű segédletet.

A szótár szerzői mindennapi munkájuk során is a karjalai nyelv státuszának erősítésén dolgoznak, közös kiadványuk célja pedig egyértelműen a nyelvhasználat és nyelvtanulás segítésére szolgál. A Kelet-Finnországi Egyetem kutatója – a joensuu-i kampusz Karjalai Intézetében – Sanna-Riikka Knuuttila, aki többek között a karjalai nyelv jövőjével, a gyerekek nyelvhasználatának vizsgálatával és az aunusi karjala szókicsével foglalkozik; Jelena Filippova többek között az *Oma Mua* című aunusi karjalai újság munkatársa.

A háromnyelvű kötet a finn, karjalai és orosz példamondatokat párhuzamosan közli, a témakörök a kezdő nyelvkönyveknél megszokott tematikát követik. Sajnos, terjedelme miatt nem lehet egy minden igényt kielégítő opusz, de reméljük hamarosan bővített kiadását vagy még inkább folytatását is köszönhetjük.

Jelena Filippova – Sanna-Riikka Knuuttila: Русско–карельско–финский разговорник. Веña–karjal–suomelaine paginsanikirju.

Keskusteluopas venäjä–suomi–karjala

Periodika, Petrozavodsk, 2012. 144. l.

ISBN 9785881702250

Az előző finn–karjalai–orosz háromnyelvű szótár szerzői szorgosan használják ki a megkezdett munkájuk adta lehetőségeket, ennek fényében egy évvel később megjelent a kötet párja, ezúttal orosz–finn–karjalai elrendezésben, a Periodika kiadásában. A karjalai rész alapjául ismét az aunusi dialektus szolgált.

A karjalai lexikográfia elmúlt 100 éve (az első szótár megjelenése 1913-ban) számtalan értékes és különleges kiadvánnyal szolgált eddig. Reméljük, hogy a mostanában megfigyelhető szótárkészítési hullám még sokáig fog tartani, és újabb kiadványokkal örvendezteti meg mindazokat, akik a karjalai nyelv iránt érdeklődnek, legyenek nyelvtanulók vagy tudósok, és mindazokat a karjalaiakat, akik oroszul vagy finnül tanulnak.

Irodalom

- Koroljov 1913: Виктор Королев, Русско–карельский словарь. Выборг.
 Makarov 1975: Г. Н. Макаров, Русско–карельский словарь. Петрозаводск.
 Makarov 1990: Г. Н. Макаров, Словарь карельского языка. Ливвиковский диалект. Петрозаводск.
 Markianova, Ljudmila – Boiko, Tatjana 1996: Karjal-veñalaine sanakniigu. Petrozavodsk.
 Pohjanvalo, Pekka 1947: Salmin murteen sanakirja. SKST 233. Helsinki.
 Pohjanvalo, Pekka 1950: Salmin murteen sanakirja. Täydennysosa. Helsinki.
 Punttila, Matti 1998: Impilahden karjalan sanakirja. LSFU XXVII. Helsinki.
 Punžina A. V. 1994: А. В. Пунжина, Словарь карельского языка: тверские говоры. Петрозаводск.
 Virtaranta, Pertti – Koponen, Raija (päätoim.) 1968–1997: Karjalan kielen sanakirja I–VI. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVI. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
 Zaikov, P. M. – Rugoeva, L. 1999: Karjalais–venäläini sanakirja. Periodika, Petrozavodsk.

TÓTH ANIKÓ NIKOLETT

**Katja Västi: Verbittömät tapahtumanilmaukset
 Suunnannäyttäjänä LÄHDE- ja KOHDE-konstruktio**

Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 107.

Oulun yliopisto, Oulu 2012. 106 l.

<http://www oulu.fi/suomenkieli/node/10265>

ISBN 978-952-62-0024-8 (pdf)

Katja Västi käsittelee väitöskirjassaan kahta predikaattiverbitöntä konstruktioita, niiden syntaktisia ja semanttisia ominaisuuksia sekä merkityspotentiaalia. Tutkimuksen kohteena on ablatiivialkuinen ns. LÄHDE-konstruktio (esim. *Hectorilta uusi levy hitaasti*) sekä allatiivialkuinen ns. KOHDE-konstruktio (esim. *Lähipoliisille Trabant*), joissa kummassakin toiminta ilmaistaan ilman predikaattiverbiä. Tutkimus on rajattu koskemaan niitä tilanteita, joissa alkuasemainen elementti on tulkittavissa elollisuusviitteiseksi, joskin elollisuusviitteisyys on katsottu aika laajaksi käsitteeksi: mukaan on otettu myös erilaisia yhteisöjä ja instituutioita koskevat ilmaukset.